

O'zbekiston Respublikasi
Maktabgacha va maktab
ta'limi vazirligi

ISSN: 2992-9008
UDK: 37

TA'LIM VA TARAQQIYOT

Ilmiy-uslubiy jurnali

2026-YIL 5-SON

www.journal.namspi.uz

Bosh muharrir: Namangan davlat pedagogika instituti rektori B.E.Xusanov
Mas'ul muharrir: Ilmiy ishlar va innovatsiyalar bo'yicha prorektor M.R.Qodirxonov
Mas'ul muharrir o'rinbosari: Ilmiy tadqiqotlar, innovatsiyalar va ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'limi boshlig'i J.A.Yuldashev

TAHRIR HAY'ATI

Aniq va tabiiy fanlar: k.f.d., prof. Sh.Abdullayev, f-m.f.d., dots. R.Xakimov, k.f.d., prof. N.Vohidova, k.f.d., dots. M.Qodirxonov, b.f.d., dots. A.Batashov, f-m.f.n., dots., T.Abdullayev, p.f.n., dots. M.Eshnazarova, p.f.n., dots. G'.Nafasov, p.f.n., dots. M.Boltayeva.

Texnika fanlari: t.f.d., prof. A.Umarov, t.f.d., prof. A.Qayumov, PhD, dots. Sh.Xudoyqulov, PhD, dots. Abdunazarov.

Ijtimoiy-gumanitar fanlar: s.f.d., prof. T.Fayzullayev, tar.f.d., prof. A.Rasulov. f.f.d., prof. M.Ismoilov, i.f.d., dots. N.Sotivoldiyev, t.f.n., dots. A.Isoqboyev, f.f.n., dots. O.Mamatov, t.f.n., dots. Z.Haydarov, PhD. J.Yuldashev, PhD. A.Abdullayev.

Pedagogika fanlari: p.f.d., prof. B.Xodjayev, p.f.d., prof. X.Najmiddinova, p.f.d., prof. T.Ismoilov, p.f.d., prof. S.Abdullayev. p.f.d., prof., M.Y.Sobirova, p.f.d., prof., R.Zamilova, p.f.d., prof. Sh.Xujamberdiyeva, p.f.d., dost. M.Asqarova, PhD, dots. M.Asranboyeva.

Filologiya fanlari: fil.f.d., prof. N.Uluqov, fil.f.d., prof. H.Usmanova, f.f.d., dots. X.Shokirova, p.f.n., dots. S.Misirov, p.f.n., dots. Sh.Ubaydullayev, PhD, dots. P.Lutfullayev, PhD, dots. M.Yakubbayev.

Texnik muharrir: R.Tursunov

Tahririyat manzili: Namangan shahri, Uychi ko'chasi, 316-uy.

Pochta indeksi: 160136, **Faks:** (0369) 227-27-21,

Email: Info@namspi.uz

"Ta'lim va taraqqiyot" ilmiy-uslubiy jurnali elektron to'plam sifatida O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Administratsiyasi huzuridagi **Axborot va ommaviy kommunikatsiyalar agentligi (AOKA)ning 2022-yil 25-oktabrdagi № 045044 raqamli guvohnomasi** asosida chop etiladi. Jurnal **Oliy Attestatsiya komissiyasining 2024-yil 30-noyabrdagi (№ 364/5) yig'ilishi qaroriga asosan pedagogika fanlari bo'yicha falsafa fanlari doktori (PhD) va fan doktori (DSc) ilmiy darajasiga talabgorlarning dissertatsiya ishlari yuzasidan asosiy ilmiy natijalarini chop etish uchun tavsiya etilgan.** UDK: 37, Xalqaro standartlashtirish raqami (ISSN): 2992-9008.

Maqolalarning ilmiy saviyasi va keltirilgan ma'lumotlar uchun mualliflar javobgar hisoblanadi.

NAMANGAN DAVLAT PEDAGOGIKA INSTITUTI 2026

RAQAMLI TA'LIM MUHITIDA BO'LAJAK BOSHLANG'ICH SINIF O'QITUVCHILARINING ART-PEDAGOGIK QOBILIYATLARINI BAHOLASH MEZONLARI VA DIAGNOSTIKA VOSITALARI

Bo'ltakova Roziya Xasan qizi

*Jizzax davlat pedagogika universiteti,
Maktabgacha ta'lim kafedrası o'qituvchisi*

bultakovar@mail.com

Annotatsiya: Maqolada raqamli ta'lim muhitida bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchilarining art-pedagogik qobiliyatlarini baholash uchun motivatsion, kreativ, faoliyatli va shaxsiy rivojlanish mezonlari tizimlashtiriladi. Har bir mezon kuzatiladigan faoliyat dalillari, mos diagnostika vositasi va qayta aloqa usuli bilan bog'lanadi. Raqamli mahsulotning tashqi bezagi bilan uning pedagogik qiymatini farqlashga, boshlang'ich va yakuniy ishlarni bir xil topshiriq va rubrika asosida qiyoslashga alohida e'tibor beriladi. Taklif etilgan yondashuv metodik tavsif bo'lib, tekshirilmagan tajriba-sinov foizlariga tayangan empirik xulosalarni ilgari surmaydi.

Kalit so'zlar: art-pedagogik qobiliyat, bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi, baholash mezonlari, diagnostika, raqamli portfolio, rubrika, refleksiya.

КРИТЕРИИ И ДИАГНОСТИЧЕСКИЙ ИНСТРУМЕНТАРИЙ ОЦЕНКИ АРТ-ПЕДАГОГИЧЕСКИХ КОМПЕТЕНЦИЙ БУДУЩИХ УЧИТЕЛЕЙ НАЧАЛЬНЫХ КЛАССОВ В ЦИФРОВОЙ ОБРАЗОВАТЕЛЬНОЙ СРЕДЕ

Аннотация: В статье систематизированы мотивационный, креативный, деятельностный и личностно-развивающий критерии оценки арт-педагогических способностей будущих учителей начальных классов в цифровой образовательной среде. Каждый критерий соотнесён с наблюдаемыми свидетельствами деятельности, диагностическими инструментами и обратной связью. Особое внимание уделено различению внешнего оформления цифрового продукта и его педагогической ценности, а также сопоставлению начальной и итоговой работ по единым заданиям и рубрике. Предложенный подход носит методический характер и не содержит неподтверждённых эмпирических результатов.

Ключевые слова: арт-педагогические способности, будущий учитель начальных классов, критерий оценивания, диагностика, цифровое портфолио, рубрика, рефлексия.

CRITERIA AND DIAGNOSTIC TOOLS FOR ASSESSING THE ART-PEDAGOGICAL COMPETENCIES OF FUTURE PRIMARY SCHOOL TEACHERS IN A DIGITAL EDUCATIONAL ENVIRONMENT

Abstract: The article systematizes motivational, creative, performance-based, and personal development criteria for assessing the art-pedagogical abilities of prospective primary school teachers in a digital learning environment. Each criterion is linked to observable evidence, a diagnostic instrument, and

feedback. Particular attention is given to distinguishing the visual polish of a digital product from its pedagogical value and to comparing initial and final work with a common task and rubric. The proposed approach is methodological and makes no unsupported empirical claims.

Key words: *art-pedagogical abilities, prospective primary school teacher, assessment criterion, diagnosis, digital portfolio, rubric, reflection.*

KIRISH

Bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisi badiiy obraz, rang, kompozitsiya va hikoyadan dars maqsadini ochish uchun foydalanadi. Raqamli muharrir esa bu g'oyani tayyorlash, qayta ko'rish va taqdim etishni osonlashtiradi. Ammo texnik jihatdan chiroyli material o'z-o'zidan art-pedagogik qobiliyatning rivojlanganini ko'rsatmaydi: unda bolaning yoshiga mos tushuncha, bajaradigan amali va o'qituvchining didaktik qarori ham ko'rinishi kerak. Shu sababli baholashda mahsulotning tashqi ko'rinishi bilan birga uni yaratish jarayoni ham tahlil qilinadi.

Maqolaning maqsadi raqamli ta'lim muhitida talabaning art-pedagogik qobiliyatini kuzatish va baholash uchun aniq mezonlar, indikatorlar hamda dalil manbalarini o'zaro bog'lashdir. Tadqiqot predmeti bo'lajak boshlang'ich sinf o'qituvchisining ijodiy-pedagogik topshiriqni bajarishdagi qarori, raqamli mahsuloti va refleksiyasidir. Mazkur maqola mavjud tajriba raqamlarini qayta talqin qilishga emas, ularni keyinchalik tekshirish imkonini beradigan diagnostika mantiqini bayon etishga qaratilgan.

MAVZUGA OID ADABIYOTLAR TAHLILI

Redecker tomonidan ishlab chiqilgan DigCompEdu doirasi o'qituvchining raqamli kompetensiyasida resurslarni tanlash, o'qitish, baholash va o'quvchini qo'llab-quvvatlash faoliyatlarini ajratadi [1]. Bu yondashuv raqamli vositani ishlata olishni uning pedagogik maqsadga muvofiq qo'llanishidan farqlashga yordam beradi. UNESCOning o'qituvchilar uchun AKT kompetensiyalari doirasi ham texnologiyadan foydalanishni pedagogik amaliyot va kasbiy rivojlanish bilan bog'laydi [2].

González-Zamar va Abad-Segura universitet muhitida san'at ta'limi hamda raqamli dizayn o'rtasidagi bog'liqlikni tahlil qilgan [3]. Hipp va Sulentic Dowell

boshlang'ich ta'limga tayyorlanayotgan talabalarning san'at integratsiyasi haqidagi qarashlari va amaliyotdagi to'siqlarini o'rgangan [4]. Mazkur ishlar badiiy mahsulotni alohida texnik ko'nikma sifatida emas, pedagogik vazifaga bog'langan faoliyat sifatida ko'rish zarurligini ko'rsatadi.

Mahalliy tadqiqotlardan Zubaydullayevning art-pedagogika asosida bo'lajak o'qituvchilarni kasbiy faoliyatga tayyorlashga oid himoya qilingan ishining avtoreferati [5] hamda Mustafayevning oliy ta'lim modernizatsiyasining artpedagogik asoslariga bag'ishlangan avtoreferati [6] mavzuga yaqin nazariy manbalardir. Ular kasbiy tayyorgarlik va artpedagogik yondashuvning asoslarini yoritadi. Ushbu maqolaning alohida vazifasi esa aynan raqamli ijodiy mahsulot, pedagogik qaror va refleksiyaning baholashda ishlatiladigan kuzatiladigan belgilarni izchil ta'riflashdan iborat.

TADQIQOT METODOLOGIYASI

Maqola ilmiy manbalarni tahlil qilish, pedagogik faoliyat belgilarini tasniflash va baholash rubrikasini mantiqiy loyihalash usullariga asoslanadi. Baholash birligi sifatida talabaning boshlang'ich sinf uchun yaratgan badiiy-didaktik mahsuloti va unga ilova qilingan dars maqsadi, topshiriq, tahrir izohi olinadi. Masalan, vizual hikoya yoki naqshlar asosidagi matematika topshirig'i tanlanadi. Barcha talabaga bir xil murakkablikdagi vazifa, vaqt va baholash tavsifi berilishi qiyoslashning zarur shartidir.

Dissertatsiya konsepsiyasidagi to'rtta baholash mezon — motivatsion, kreativ, faoliyatli va shaxsiy rivojlanish — diagnostika o'qi sifatida olinadi. Ijodiy-estetik, raqamli-texnologik, pedagogik-metodik va psixologik-refleksiv komponentlar esa qobiliyatning tarkibiy jihatlaridir; komponent bilan mezon bir-birining aynan nusxasi emas. Masalan, kreativ mezonidagi original yechim ijodiy-estetik komponentni ochsa, faoliyatli mezonidagi darsga moslash pedagogik-metodik komponentni ham ochadi. Bitta mahsulot bir nechta mezon uchun dalil bo'lishi mumkin, lekin bir xil belgini ikki marta ballga aylantirishga yo'l qo'yilmaydi.

Dastlabki diagnostikada qiziqish anketasi, kichik ijodiy vazifa va raqamli tayyorgarlik suhbat; jarayonda kuzatuv varaqasi, loyiha versiyalari va tengdoshlar fikri; yakunda esa bir xil turdagi mustaqil topshiriq, raqamli portfolio hamda refleksiv yozuv qo'llanadi. Anketa subyektiv munosabatni, mahsulot esa amaliy bajarishni ko'rsatadi. Shu sabab yakuniy baho faqat "menga yoqadi" degan javobga yoki bir marta tayyorlangan chiroyli tasvirga tayana olmaydi.

TAHLIL VA NATIJALAR

Metodik tahlil natijasida har bir mezon uchun tekshiriladigan savol, kuzatiladigan dalil va mos vosita ajratildi (1-jadval). Jadvaldagi belgilar tayyor empirik ko'rsatkich emas; ular baholovchi nimani qayd etishi kerakligini belgilaydigan operatsion tavsifdir.

1-jadval. Art-pedagogik qobiliyatni baholash mezonlari va dalillar

Mezon	Kuzatiladigan belgi	Dalil va vosita
Motivatsion	Vazifaga qiziqish, muhokamada asosli ishtirok, fikrdan so'ng ishni davom ettirish	Anketa, kuzatuv varaqasi, ishning tahrir tarixi
Kreativ	Badiiy g'oyaning o'ziga xosligi; rang, obraz va kompozitsiyaning mazmunga mosligi	Eskiz va yakuniy mahsulot; izohli taqdimot
Faoliyatli	Dars maqsadiga mos vazifa, bola bajaradigan amal, raqamli vositani ongli tanlash	Dars fragmenti, mahsulot, amaliy namoyish
Shaxsiy rivojlanish	Mustaqil qaror, o'z ishining kuchli va zaif jihatini dalil bilan ko'rsatish, tahrir	Portfolio, refleksiv yozuv, oldingi va keyingi nusxa

Motivatsion mezonda qiziqishning barqarorligi kuzatiladi. Baholovchi birinchi mashg'ulotdagi faollikni keyingi topshiriqlardagi davomiy harakat bilan qiyoslaydi. Talabani "san'atdan foydalanish foydali" degan umumiy bayonoti yetarli emas; u muayyan sinfdagi vazifani tanlashi, taklifni muhokama qilishi va qayta aloqa asosida ishini takomillashtirishi lozim. Anketa javobi kuzatuvga zid bo'lsa, bu farq izohlanadi, o'rtacha ball bilan yashirilmaydi.

Kreativ mezon yangi va maqsadga mos yechimni baholaydi. Tayyor shablonning rangini almashtirish original g'oya deb qabul qilinmaydi. Talaba nega shu obraz yoki kompozitsiya boshlang'ich sinf o'quvchisiga mavzuni anglashda yordam berishini izohlaydi. Masalan, geometrik shakllar haqida naqshli topshiriqda bolalar doira, uchburchak va to'rtburchakni qiyoslashi hamda o'z bezagini tuzishi mumkin. Baholovchi faqat bezakning jozibasini emas, savollarning fikrlashga undashini ham ko'radi.

Faoliyatli mezon talabani g'oyani o'qitish vazifasiga aylantira olishini tekshiradi. Dars fragmentida o'quv maqsadi, bola bajaradigan amal, pedagogik savol va javobni tekshirish usuli o'zaro mos bo'lishi kerak. Raqamli vosita tanlovi ham shu maqsad bilan asoslanadi: oddiy taqdimot yetarli bo'lgan vazifa uchun murakkab animatsiya qo'shilishi qo'shimcha ustunlik bermaydi. Mahsulot oflayn holatda ochilishi, matnning o'qilishi va tasvir manbasi ko'rsatilishi alohida tekshiriladi.

Shaxsiy rivojlanish mezoni refleksiyaning dalilliligini aniqlaydi. "Ishim yaxshi chiqdi" degan yozuv o'rniga talaba qaysi savol bolaning javobini aniq ochmaganini, qaysi sahnani nima sababdan o'zgartirganini va keyingi safar nimani sinashini qayd etadi. Portfolioda dastlabki eskiz, tengdosh fikri, tahrirlangan nusxa va yakuniy izoh bo'lsa, baholovchi natijani jarayon bilan bog'lay oladi. Bu izlar mustaqillikni ham ko'rsatadi: talaba barcha qarorni o'qituvchining tayyor ko'rsatmasi asosida qabul qilganmi yoki sababini o'zi asoslaganmi.

Darajalarni ajratishda bir xil rubrikadan foydalanish maqsadga muvofiq. Yuqori darajada talaba original g'oyani yoshga mos pedagogik topshiriqqa mustaqil aylantiradi va tahrir sababini dalillaydi. O'rta-yuqori darajada asosiy bog'lanishlar mavjud, ammo ayrim savollar yoki vizual yechimni aniqlashtirish kerak. O'rta darajada mahsulotning ayrim qismlari ishlaydi, pedagogik vazifa esa yordam bilan ravshanlashtiriladi. Past darajada mahsulotning maqsadi va bola bajaradigan amal aniqlanmaydi yoki topshiriq yakuniga yetkazilmaydi. Bu tavsiflar talabaga topshiriq berilishidan oldin ma'lum qilinadi.

Rubrikani amalda qo'llashda ikki baholovchi avval bir nechta anonim ishni mustaqil ko'rib, har bir mezonga bergan bahosini konkret dalil bilan izohlaydi. Ularning talqinidagi farqlar muhokama qilinib, noaniq iboralar aniqlashtiriladi. O'z-o'zini baholash va tengdoshlar fikri yakuniy hukmni avtomatik almashtirmaydi: ular talabaniqarorini qayta ko'rishiga xizmat qiladi. Natijalar qaydida muassasa, guruh hajmi, dastlabki va yakuniy o'lchov sanasi hamda yetishmayotgan ishlar aniq ko'rsatiladi. Ma'lumotlar tasdiqlanmaguncha foiz yoki statistik ahamiyat haqida xulosa chiqarilmaydi.

Baholashning didaktik vazifasi tashxis bilan tugamaydi. Kreativ yechim kuchli, pedagogik asos sust bo'lsa, talabaga shu vizual material uchun bolaga beriladigan savollarni qayta yozish topshiriladi. Pedagogik reja aniq, raqamli ifoda o'qish uchun noqulay bo'lsa, kontrast, matn hajmi va ovoz ravshanligi tahrir qilinadi. Refleksiya sust bo'lsa, "qaysi fikrni oldingiz va nimani o'zgartirdingiz?" savoliga dalilli yozuv olinadi. Shu tariqa mezon individual rivojlanish vazifasini belgilashga xizmat qiladi.

XULOSA VA TAVSIYALAR

Art-pedagogik qobiliyatni baholashda motivatsion, kreativ, faoliyatli va shaxsiy rivojlanish mezonlarini kuzatiladigan dalillar bilan bog'lash zarur. Baholash birligi faqat bezatilgan raqamli fayl emas, balki boshlang'ich sinf uchun o'quv maqsadi, bola faoliyati, mahsulotni yaratish qarorlari va refleksiv tahrirdan iborat yaxlit ishdir. Ushbu mezonlar

raqamli vositalar almashganda ham pedagogik mazmunni barqaror saqlashga yordam beradi.

Amaliyotda yagona topshiriq va oldindan ochiq rubrikadan foydalanish, dastlabki va yakuniy mahsulotlarni bir portfolioda saqlash, baholovchilar talqinini muvofiqlashtirish va har bir bahoni dalil bilan qayd etish tavsiya qilinadi. Dissertatsiya doirasidagi tajriba-sinov natijalarini alohida empirik maqolada yoritishdan oldin muassasalar soni, guruhlar yig'indisi, jadval foizlari va statistik hisoblar birlamchi qaydlar bilan qayta tekshirilishi lozim.

FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. Redecker C. European Framework for the Digital Competence of Educators: DigCompEdu. Luxembourg: Publications Office of the European Union, 2017. DOI: <https://doi.org/10.2760/159770>
2. UNESCO. UNESCO ICT Competency Framework for Teachers. Version 3. Paris: UNESCO, 2018. <https://www.unesco.org/en/articles/unesco-ict-competency-framework-teachers>
3. González-Zamar M.-D., Abad-Segura E. Digital Design in Artistic Education: An Overview of Research in the University Setting. Education Sciences. 2021;11(4):144. <https://doi.org/10.3390/educsci11040144>
4. Hipp J., Sulentic Dowell M.-M. Challenges and Supports to Elementary Teacher Education: Case Study of Preservice Teachers' Perspectives on Arts Integration. Journal for Learning through the Arts. 2019;15(1). <https://doi.org/10.21977/D915144538>
5. Zubaydullayev O'R. Bo'lajak o'qituvchilarni art-pedagogika asosida kasbiy faoliyatga tayyorlash tizimini takomillashtirish. Pedagogika fanlari bo'yicha PhD dissertatsiyasi avtoreferati. <https://www.interaktiv.oak.uz/avtoreferat/3aO7617fO1.file>
6. Mustafayev Sh.N. Oliy ta'lim modernizatsiyasining artpedagogik asoslarini rivojlantirish. Pedagogika fanlari bo'yicha DSc dissertatsiyasi avtoreferati. <https://www.interaktiv.oak.uz/avtoreferat/3aO8424fO1.file>